

LBRIS

We know
books

© Editura EIKON
București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 060269, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.librariaeikon.ro, www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ZĂHAN, LAZĂR

Norocul ca un fluture / Lazăr Zăhan. - București : Eikon, 2025
ISBN 978-606-49-1356-2

821.135.1

DTP: Valerian Susan

Editor: Valentin Ajder

LAZĂR ZĂHAN

NOROCUL CA UN FLUTURE

E I K O N

București, 2025

[Anul 1956. Un tânăr absolvent de arhitectură...]	7
Capitolul 1	
[Așa cum fusese înțelegerea, a doua zi...]	29
Capitolul 2	
Capitolul 3	
[Odată întors din lagăr, Paul încerca să intre...]	43
Capitolul 4	
[De câteva zile toamna parcă voia cu tot...]	53
Capitolul 5	
[În zilele ce au urmat neașteptatei întâlniri cu Sorana...]	58
Capitolul 6	
[Trecură câteva săptămâni pline pentru Paul...]	76
Capitolul 7	
[Prins cu studii și cu orele particulare de muzică...]	82
Capitolul 8	
[În ziua în care Ian Marcovici implinea...]	91
Capitolul 9	
[Cu Sorana se reintâlni după câteva săptămâni...]	95
Capitolul 10	
[În ziua de vineri, așa cum fusese dinainte stabilit...]	101
Capitolul 11	
[Paul privi întreruperea relației cu familia lui Marcu...]	104
Capitolul 12	
[La vreo câțiva ani de la ultima discuție...]	109
Capitolul 13	
[La data stabilită și înainte de începerea concertului...]	112
Capitolul 14	
[Dupa plecarea lui Jacob la casa lui, Paul și Sorana...]	130
Capitolul 15	
[Într-o seară, în timp ce erau acasă împreună...]	135

Capitolul 32	[De la excursia Marci la poiana cu byjori...]	273
Capitolul 33	[După plecarea de la Herculan, Lucreția și Beni...]	275
Capitolul 34	[Și în anul acela vernisajul studenților de la Arte...]	278
Capitolul 35	[Pandemia a venit mai întâi ca un zvon...]	286
Capitolul 36	[David reveni acasă, adus de un echipaj medical specializat...]	288
Capitolul 37	[Vizita Deliei a fost una simplă, fără formalități...]	294
Capitolul 38	[David, mercur așediat de gânduri triste...]	307
Capitolul 39	[În ultima vreme, vizitele Marci erau din ce în ce mai rare...]	312
Capitolul 40	[În lipsa Marci, cei doi continuau să-și facă programul...]	320
Capitolul 41	[După mai bine de două săptămâni, Mara a revenit...]	322
Capitolul 42	[În ciuda faptului că David încerca să-și reia...]	327
Capitolul 43	[Rămas singur acasă, după ce Delia...]	329
Capitolul 44	[Mara era în atelierul ei de acasă când telefonul...]	335
Capitolul 45	[Cu toată experiența dobândită de-a lungul timpului...]	346
Capitolul 46	[Mara a fost cea care a aflat prima despre accident...]	351
Capitolul 47	[În vara aceea, la terminarea anului universitar...]	359

Capitolul 16	[După neașteptata întâlnire dintre Paul...]	139
Capitolul 17	[Vara anului 2006 venise frumoasă...]	144
Capitolul 18	[Până la vârsta de douăzeci și șase de ani viața Marci...]	153
Capitolul 19	[Niciunul nu dorea să grăbească lucrurile...]	155
Capitolul 20	[David a trăit cu încântare momentele petrecute...]	158
Capitolul 21	[Ca să scape de insistențele bunicii...]	160
Capitolul 22	[David și Mara au decis, ca înainte de începerea...]	180
Capitolul 23	[Când David a revenit la muncă sa de la Grădina...]	190
Capitolul 24	[În anul acela toamna venise mai târziu ca de obicei...]	193
Capitolul 25	[Lui David, tatăl său, Ovidiu, i-a cultivat dragostea...]	224
Capitolul 26	[Așa s-a trezit David la bunici, într-un sat...]	228
Capitolul 27	[În ultimul semestru al clasei terminale...]	238
Capitolul 28	[Când David a reușit la facultate, bunicii său...]	242
Capitolul 29	[Studenția lui David, asemenea studenției...]	246
Capitolul 30	[Era într-o zi de toamnă timpurie când David...]	252
Capitolul 31	[Era spre sfârșitul lunii lui mai când David...]	270

CAPITOLUL 1

Anul 1956. Un tânăr absolvent de arhitectură și îndrăgostit pe deasupra, își invitase iubita la un local din București. Unul bun, pe măsura stării sufletești în care se afla. Era într-o zi de vineri, spre seară, într-un sfârșit senin de iunie. Ocupară singura masă liberă la ora aceea și tocmai au făcut comanda la ospătar, când în local a intrat un bărbat de statură medie și îmbrăcat într-un costum ușor, deschis la culoare. După chipul marcat de trăsături accentuate era greu de estimat vârsta, dar, oricum, părea bine trecut de a doua tinerețe. Omul privi o clipă în jur, apoi se îndreptă spre ei cu pas șovăielnic. Îi salută amabil și le cere îngăduința de a sta la masa lor. Tânărului i s-a părut cam nepoliticoasă solicitarea, dar, afișând bine-cunoscutul zâmbet de complezență conjuncturală, acceptă. Nici nu a apucat bine noul venit să se instaleze la masă, când un ospătar, salutându-l politicos, i-a așezat în față un pahar cu vin. Asta fără ca cineva să fi făcut vreo comandă. Probabil că cei doi tineri au privit surprinși scena, iar străinului nu i-a scăpat acest amănunt.

— Nu vă mirați, zise el amabil. Sunt client vechi. Aici vin în fiecare seară și la această masă, de ani de zile. E aproape un ritual. De aceea mi-am permis să vă deranjez. Știți cum e, oamenii mai în vârstă au tabieturi de care se dezbară greu. Sigur, dacă ar mai fi fost mese libere, nu aș fi îndrăznit.

Tânărul l-a asigurat că nu este cazul să-și facă griji pentru că nu deranjează cu nimic.

— Mai mult, se pare că noi v-am invadat spațiul.

— Nu aveți de unde ști, dar dacă m-ați acceptat, va trebui să conviețuim câteva minute, spuse bărbatul, arătând

spre paharul din care încă nu apucase să bea. Au zâmbit cu toții a încuviințare. Au ciocnit.

— Pentru conviețuire, spuse el în acest timp.

— Și pentru supraviețuire!, a spus tânărul arhitect, vrând parcă să păstreze același ton degajat al discuției. În clipa aceea, mâna noului venit, care tocmai ducea paharul la gură, s-a oprit pentru o fracțiune de secundă, iar chipul, până atunci radios, i s-a acoperit îndată de un ușor val umbros ce venea parcă din adâncul ființei lui. Cei doi sesizează schimbarea.

— Oare am greșit cu ceva?, întrebă imediat tânărul. Îmi cer scuze...

— Nu, stimate domn, nu ați greșit cu nimic. Doar că acel cuvânt are în sufletul meu o rezonanță aparte. Stârnește amintiri, ca să zic așa. Dar gata, mi-a trecut și, dacă-mi permiteți, vă invit să ridicăm paharul și să bem.

Odată actul săvârșit, au urmat momente de tăcere care, în mintea tinerilor nepricepuți în inițierea unui dialog firesc cu un străin apărut din senin, tindea să devină penibilă. Dându-și seama de stânjeneala lor, noul venit își asumă rolul de animator.

— Și pentru că tot am tăbărât peste dumneavoastră, îngăduiți-mi să mă prezint. Mă numesc Marcovici, Ilan Marcovici, inginer de profesie.

O prezentare politicoasă, cam pe stil vechi, își zise în gând tânărul arhitect, privind cu coada ochiului spre prietena sa. I se păru chiar amuzant. La rândul său făcu și el prezentările cuvenite, încercând să păstreze același aer protocolar.

— Mă numesc Benjamin Fodor, arhitect, iar dânsa este viitoarea mea soție, domnișoara Livia Breazu, profesoară de matematică.

Ilan Marcovici dădu mâna cu fiecare, apoi continuă:

— Și ca să nu vă las nedumiriți, am să vă mai spun că acel cuvânt, supraviețuire, pe care tocmai l-ați rostit, deși e unul banal, pentru mine și pentru mulți alții asemenea mie, cândva și în alte împrejurări, avea o rezonanță mult mai vie și mai legată de cotidian, de destin, aș putea spune, dacă nu ar părea exagerat. Și zic cotidian nu tocmai întâmplător. Pentru că în vremea aceea, supraviețuirea de la o zi la alta era singura măsură a timpului și a vieții.

Omul făcu o pauză apoi bău vinul pe care îl mai avea în pahar.

— Dar văd că am alunecat pe panta amintirilor și nu vreau să vă stric seara. De altfel, timpul pentru paharul meu de fiecare zi a cam expirat. E vremea să mă retrag. Vă mulțumesc pentru conversație și vă urez să supraviețuiți fericiți minunatei încercări pe care înțeleg că tocmai sunteți pe cale să o întreprindeți, spuse el în timp ce se ridica de la masă.

— Domnule Marcovici, a îndrăznit tânărul atins de aripa curiozității, nu am putea oare să vă mai întâlnim? Chiar ne interesează povestea ce se află dincolo de acest cuvânt. Sigur, dacă asta nu vă supără.

— Desigur, de acum îmi știți ritualul. Trec pe aici deseori în drum spre casă, cam la ora aceasta. Voi fi și eu bucuros să vă reîntâlnesc. Până atunci îngăduiți-mi să vă urez „casă de piatră!”. Înțeleg că asta urmează.

Cam la o lună de la această întâmplare, cei doi, de acum căsătoriți, revin la local și se așează la aceeași masă, în așteptare. Omul apare și el, se îndreaptă spre ei zâmbitor, îi salută politicos, parcurge cunoscutele amabilități de politețe, îi felicită pentru pasul făcut în viață și le urează fericire și noroc, după care trece simplu la subiect. În timpul acesta, ca de obicei, chelnerul își intrase în rol. Câteva clipe inginerul

își privi paharul plin cu un fel de nostalgie pasageră, apoi îl ridică, spunând simplu:

— Pentru supraviețuire! Acesta este cuvântul ce v-a stârnit curiozitatea. Greșesc oare, domnule Fodor? V-am reținut bine numele, da?

Tânărul dădu aprobator din cap.

— Așadar, supraviețuire, începu Ilan Marcovici fără a mai pierde vremea. Povestea este lungă și nu știu cât timp și câtă răbdare aveți, dar vă spun că atunci când vorbesc despre supraviețuire, de fapt, mă gândesc că la supraviețuirea multora dintre noi, norocul își are partea lui de contribuție. Uneori chiar decisivă. Și chiar dacă am să vă plictisesc, am să vă spun că el face parte din jocul vieții. Este imprezvizibil, asemenea unui fluture. Nu-l vezi, dar îl intuiești, simți că există, că zboară haotic în toate direcțiile și speră în taină să se așeze cândva și pe umărul tău. De aceea, spun că el intră în ecuația speranței, este variabilă ei intimă și necunoscută. De ce credeți că s-a născut credința în noroc?

— Mărturisesc că nu am prea meditat asupra acestui subiect. Acum îmi dau seama că l-am socotit doar ca pe un dat metafizic despre care nu am știut nimic altceva. Am citit undeva că nici teologii nu-l agreează, considerând că a crede în noroc este o negare a Providenței, o erezie și o blasfemie.

Ilan îl asculta cu un zâmbet moale pe buze.

— Sigur, e de înțeles. Au și ei filosofia lor, una care nu admite dezordinea cosmică. Or, norocul tocmai pe acest câmp se manifestă. Câmpul alunecos și haotic al întâmplării. Până la urmă, în toate lucrurile pe care le întreprindem există și puțină șansă și un pic de hazard. Până și jocul de șah, socotit de toți expresia pură a raționalității, vine cu dramul lui de noroc. Apropo, jucați șah?

— Da, uneori. Am jucat mai mult în studenție.

— Și nu vi se pare că și aici există o componentă implicită a norocului?

— Am jucat cu oameni întâlniți întâmplător, am și câștigat, am și pierdut. Niciodată însă nu m-am gândit că aceasta este o chestiune de noroc.

— Indiferent de rezultat, oare nu v-a trecut prin gând că ați avut norocul sau ghinionul de a întâlni un adversar mai slab sau mai bun decât dumneavoastră?

Tânărul arhitect, surprins de simplitatea argumentării, nu spuse nimic. Făcu însă un semn negativ din cap.

— Vedeți, chiar dacă o să vi se pară ciudat, eu am credința că norocul există și se insinuează în subconștientul nostru ca o religie. Vă spun asta din experiența proprie, dar și din cea a altora. Și ca să vă conving, aș vrea să vă prezint un caz, unul la care eu însumi am fost martor. Bine, asta numai dacă aveți răbdare și timp suficient.

— Desigur, răspunseră împreună cei doi.

Erau curioși. Amândoi își dădeau seama că, deși învățaseră multe la școlile pe unde au umblat, știau încă atât de puține. Mai ales despre oameni, despre cuvinte și despre tainele pe care le pot ascunde.

Inginerul Marcovici mai gustă din paharul ce rămăsese o vreme neatins, apoi își începu povestea.

Era în toamna anului 1944 și mă aflam într-un lagăr pe teritoriul german, după ce mai trecusem prin alte două din Polonia. Acea „plimbare” se datora în bună măsură meseriei mele de constructor de drumuri. Germania, la acea vreme, pierdea bătăliile pe toate fronturile, iar în interior era răvășită de bombardamentele aliaților. Drumuri, căi ferate, poduri, orașe întregi deveneau ruine de la o zi la alta. A început să se simtă tot mai acut lipsa de forță de muncă. În aceste condiții s-a recurs masiv la prizonierii din lagăre. Munca devenise o

metodă brutală de exterminare, iar exterminarea acolo era politică de stat. Știți asta, desigur. Pentru mine meseria de inginer de drumuri cu ceva experiență a fost o șansă. Aveau nevoie de așa ceva. În acele condiții, împreună cu un lot mai mare de bărbați, am fost dus într-un loc unde se construia o cale ferată nouă, despre care habar nu aveam unde ducea. Nu era un șantier mare. Dintre toți prizonierii doar eu eram specialistul. Un fel de meșter Manole, ca să zic așa. Așadar, un alt lagăr. Am fost repartizați în barăci situate mai la marginea lui. Încă din prima seară, un ofițer neamț, pe nume Walter, care apoi s-a dovedit a fi șeful șantierului, pe un ton cazon și cu bine-cunoscuta aroganță prusacă, ne-a spus ce avem de făcut. Chiar și eu, cu germana mea învățată din mers, am înțeles că orice abatere va fi sancționată cu moartea.

Privindu-l, am recunoscut în el poza demonstrativă a celor puternici de care trebuia să ne temem. Experiența dobândită în lagăr m-a convins că toți se compoțau la fel, toți afixau aceeași ținută impunătoare menită să emane impresia de forță, de intransigență și dispreț pentru ceilalți. Uniforma lor neagră, croită pe corp, cu pantalonii bufanți și cizmele oglindă, cu chipiul semeț ridicat în partea din față, cu gulerul de la veston înalt până sub bărbie pe care erau vizibile petlițele cu cele două semne runice, simbol al SS, toate trebuiau să sugereze perfecțiunea. În privința aceasta, ca ofițer nazist, maiorul Walter nu se deosebea de ceilalți din categoria lor.

A doua zi am început munca. Se lucra zi-lumină, indiferent de condițiile atmosferice, sub pază strictă, amenințări, subnutriție, bătăi și accidente fără număr. Norocul meu a fost că am reușit să câștig încrederea neamțului. Și el era inginer de drumuri și căi ferate. A văzut specialistul din mine și, în scurtă vreme, am început să comunicăm în legătură cu problemele tehnice apărute în derularea proiectului. La început

ne înțelegeam greu, dar tot lucrând alături comunicarea a început să meargă mai bine. Sigur, el nu uita nicio clipă că are de-a face cu un sclav, dar era cinstit în raport cu experiența și priceperea mea.

În ultima vreme, zvonurile despre mersul războiului răzbăteau chiar și până pe șantierul acela izolat. Ofițerul era tot mai agitat și mai preocupat. Pleca deseori și lipsea uneori chiar zile întregi. Șantierul mergea mai departe prin grija zeloasă a subalternilor săi, în timp ce partea tehnică rămânea în grija mea. Făceam ce puteam, dar aveam grijă mare ca oamenii să fie feriți de accidente de muncă, motivând că pentru a respecta graficul lucrărilor, nu trebuie să se piardă niciun meseriaș. Cu toate acestea, piereau oameni aproape zilnic și erau înlocuiți cu alții, aduși de prin toată Europa de Est.

După o scurtă pauză, făcută pentru a-și mai drege glasul, Marcovici continuă.

Într-o zi a acelei toamne învolburate a sosit pe șantier un nou lot de deținuți. Nu mulți, iar printre ei se afla un tânăr de 17 sau 18 ani, înalt ca o prăjină și slab ca un ogar. Era atât de deșirat, încât atunci când mergea aveam impresia că o să se dezmembreze dintr-o clipă în alta. Avea chipul trist, marcat vizibil de suferință. În ciuda malnutriției și a frigului pe care le îndurase, privirea lui mai păstra sclipirea tinerească a unei istețimi native ce atrăgea atenția imediat. După ceva vreme, într-un moment când ofițerul lipsea, l-am chemat în baraca șantierului. Era o zi foarte rece, iar bietul de el, parcă îl văd și acum, avea chipul învinețit de frig. În baracă era cald. Într-un colț al ei se afla un godin din tuci în care în tot sezonul rece, la ordinul comandantului, aveam grijă ca focul să rămână mereu viu. Îl alimentam cu lemn de traverse care ardeau greu, dar țineau jarul nestins chiar și peste noapte.

Așadar, băiatul s-a prezentat. L-am primit în baraca încălzită și am început să discut cu el. Eram și eu interesat. Pe de o parte, doream să aflu vești despre locurile din care venea, iar pe de altă parte, speram să fi apucat să facă și ceva școală până la acea vârstă, pentru că aveam nevoie de ajutor. Norocul a fost că tocmai absolvise liceul în anul în care a fost deportat, iar în școală făcuse și geometrie și trigonometrie. În plus, mai învățase și ceva desen tehnic. Era exact ce căutam.

Povestea lui Paul, acesta era numele lui, era simplă și dramatică, asemenea poveștilor tuturor deportaților din acea vreme. A fost luat dintr-un sat transilvan, al cărui nume nu l-am reținut, un sat aflat în afara graniței Ardealului de Nord, anexat la Ungaria prin Dictat. Părinții lui, Iacob și Ana, erau dascăli și lucrau la aceeași școală, mama ca învățătoare, iar tatăl ca profesor de muzică. Băiatul tocmai terminase liceul și urma să meargă la facultate. Una tehnică, deoarece îi plăcea matematica. Tatăl, care a avut grijă să-i insufle și lui dragostea pentru muzică, învățându-l să cânte la pian și la vioară, l-a sfătuit să aleagă ingineria. Omul știa că după război va fi mai mare nevoie de ingineri decât de cântăreți. Numai că, odată cu întoarcerea armelor, nemții și ungurii au început să se retragă lăsând în urma lor prăpăd. Și asta nu numai în zonele pe care le-au dominat prin Dictat, ci peste tot pe unde treceau. În drumul lor s-au dedat la tot felul de atrocități. Spre sfârșitul războiului cel mai rău le cășunase pe evrei, iar părinții lui Paul făceau parte din această categorie. Nu erau însă practicanți religioși și, în plus, aveau și nume românesc, drept pentru care băiatul nu s-a simțit niciodată altfel decât ceilalți copii din sat. O singură dată tatăl său a pomenit de originea lor evreiască, și atunci, întâmplător. Așa a aflat Paul că în urmă cu ceva generații, un strămoș de-al lor, constrâns de împrejurări, a adoptat acest nume românesc, Sebastian.

— Dar dumneavoastră cum ați ajuns acolo?, l-a întrebat pe neașteptate Livia, tânăra soție a arhitectului, curioasă.

— Pe mine m-au luat mai devreme. La un moment dat în tot Ardealul de Nord și în Ungaria, desigur, campania de curățare a teritoriului de evrei s-a întezit. Din Cluj plecau tot mai multe trenuri cu astfel de oameni și la un moment dat mi-a venit și mie rândul. Era în primăvara anului 1944.

În zilele și săptămânile care au urmat, Paul mi-a povestit despre familia lui, despre cum cânta împreună cu tatăl său la pian și la vioară și cum în casa lor muzica era regină. Și tocmai când se pregătea să meargă la facultate, s-a dezlănțuit urgia și asupra lor. Satul a fost ocupat de armata ungară și de jandarmi. Din rândul acestora, indivizi mai exaltați, ajutați și de unii săteni înscriși în Nemzetörség (Garda Națională), i-au adunat pe evrei într-un ghetou improvizat, apoi într-o noapte, au fost duși în afara satului și uciși.

— Cum de familia lui a scăpat și nu au fost împușcați odată cu ceilalți de care vorbeați?, întrebă iarăși doamna Livia vădit impresionată.

— După opinia mea, norocul și-a băgat și aici puțin coada. Paul credea că, având nume românesc, în vânzoleala de atunci, nimeni nu s-a mai gândit la originea evreiască a familiei sale. Asta ar putea fi explicația, zicea el. Abia după săvârșirea crimelor, farmacistul și-a amintit de eroare. Atunci i-au inclus și pe ei în lotul de săteni ce urmau să ajungă la Cluj. Acolo au stat câteva zile și nopți în incinta unei fabrici de cărămizi, dezafectată și transformată în lagăr de către autoritățile maghiare locale. În acest timp soseau mereu grupuri de bărbați și femei, copii și bătrâni, oameni de toate categoriile. După ce se adunau destui, erau duși spre Budapesta, apoi, mai departe, spre nenumăratele lagăre de concentrare germane risipite prin toată Europa cotropită.